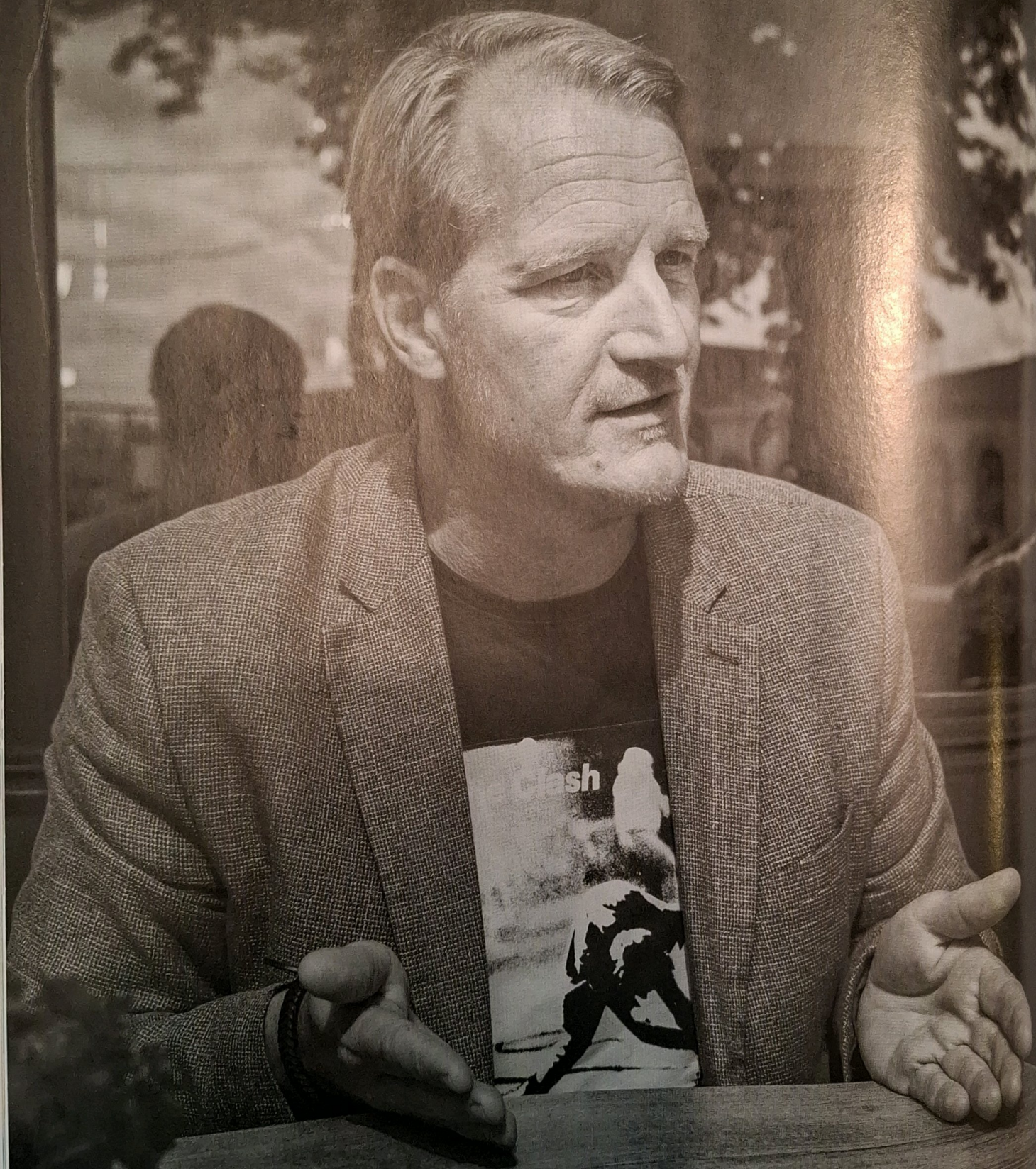

Het Bildts als taal van hart en ziel

Op een zonovergoten middag in Leeuwarden, op het terras van café Wouters, spreekt schrijver en verhalenverteller Gerard de Jong met passie over zijn moedertaal, zijn missie en het diepe belang van verbinding – niet alleen in taal, maar ook in menselijkheid.

Gerard de Jong worde geboren op 8 maart 1979 in St.-Anne. Syn taal – 't Bildts – is gyn keuze, maar 'n gegeven. 'Dat is myn aigen taal. Ik hew 't met de brijlepel ingoaten kregen. Myn overpake begon tegaar met Binne van Leer de *Bildtse Post*, myn pake en ôns hait hewwe dat overnommen. Doe't pake in 2000 fersturf, besloot ik de sjoernalistykstúddy ôf te breken en 't hoofdredakteurskap over te nimmen. De kern fan de krant? Bildts klinke late op papier.'

Die ôfkomst, die taal, dat gefoel: 't sit diep. 'Nederlâns is aigenlik myn tweede taal. Dat beseffe wij in Fryslân wel 't te min.'

Wat is 't ferskil tussen fertelle in 't Nederlâns, Frys of Bildts? 'Dat sit in je. At ik in 't Bildts fertel, klopt alles. Dan klinkt 't soa't 't in myn hoofd sit. At ik 't in 't Nederlâns doen, dan fertaal ik niet letterlik, maar krijt 't 'n ândere stim. Nag altyd myn stim, maar dos âns. Wat minder fan mijsels.'

Dos merkt Gerard dat sels publyk dat gyn Bildts praat raakt wort. 'Dat aigene, dat kinne je niet 'fake'. Mînsen waardere dat, ok at se 't niet letterlik ferstaan. 't Is rau, hoekig en derdeur oprecht.'

As koördinator meertaligheid bij gemeente Waadhoeke is Gerard aktyf op 't snijvlak fan taal, kultuur en beleid. 'Foor 2018 hadden wij 't Bildt, Menameradiel en Franekeradeel – elk met hur aigen taal. Nou wille wij in de fuseerde gemeente rûmte biede an alle drie: Bildts, Frys en Franekers. Ik help kollega's en inweuners die't hur aigen taal 'n plak geve wille. In kommunikasy, bij evenementen, in ferhalen. Wij binne derin unyk in Nederland.'

Ferteller met 'n missy

Gerard is meer dan skriver: hij is podiumferteller, romanmaker en internationaal aktyf as

Gerard de Jong werd geboren op 8 maart 1979 in Sint Annaparochie. Zijn taal – het Bildts – is geen keuze maar een gegeven: 'Dat is mijn eigen taal. Ik heb het met de paplepel ingegoten gekregen. Mijn overgrootvader begon samen met Binne van Leer de *Bildtse Post*, mijn grootvader en vader zetten dat werk voort. Na het overlijden van mijn grootvader in 2000 besloot ik de journalistiekstudie af te breken en het hoofdredacteuraat over te nemen. De kern van die krant? Bildts laten klinken op papier.'

Die afkomst, die taal, dat gevoel – het zit diep. 'Nederlands is eigenlijk mijn tweede taal. Dat beseffen wij in Friesland wel eens te weinig.'

Wat is het verschil tussen vertellen in het Nederlands, Fries of Bildts? 'Dat zit vanbinnen. Als ik in het Bildts vertel, klopt alles. Dan klinkt het zoals het in mijn hoofd zit. Als ik het in het Nederlands probeer, dan vertaal ik niet letterlijk, maar het krijgt een andere stem. Nog steeds mijn stem, maar toch anders. Iets minder van mijzelf.'

Toch merkt Gerard dat zelfs publiek dat het Bildts niet spreekt geraakt wordt. 'Dat eigene, dat kun je niet faken. Mensen waarderen dat, ook als ze het niet letterlijk verstaan. Het is rauw, hoekig en daardoor oprecht.'

Als coördinator meertaligheid bij de gemeente Waadhoeke is Gerard actief op het snijvlak van taal, cultuur en beleid. 'Vóór 2018 hadden we Het Bildt, Menameradiel en Franekeradeel – elk met hun eigen taal. Nu willen we in de gefuseerde gemeente ruimte bieden aan alle drie: Bildts, Fries en Franekers. Ik help collega's en inwoners die hun eigen taal een plek willen geven. In communicatie, evenementen, verhalen. We zijn daarin uniek in Nederland.'

Verteller met een missie

Gerard is meer dan schrijver: hij is podiumverteller, romanmaker en internationaal actief als voorzitter

foorsitter fan 't Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT). Die ferbonnenhyd met ândere minderhydstalen sit diep. 'In Baskenland – der't ik in 2017 'n paar maanden weune mocht as *writer-in-residence* – fon ik myn taalvuur werom. Der brúkke se 't Baskys werklik overal. Dat maakte diepe indruk. Tidens 't Bertsolaritza-kampioenskap lústere 10.000 mînsen naar improviserende dichters. Sòa levend kin taal weze.'

Syn bewondering foor sproken tradisys kreeg der fleugels. 'Wij binne dat in Nederland wel wat kwytraakt, dat fertelle bij 't kampvuur, foor de foest weg. Maar 't leeft. En ik wil der an bijdrage.'

Rink van der Velde-priis

Ok Gerard sels bringt taal tot leven. Syn roman, skreven in 't Bildts, is 'n oade an ferhalen út syn streek, sonder hoogdravend weze te willen. 't Debutboek fan Gerard, met as titel *Blau fan dagen, griis fan ônrust*, kreeg de Rink van der Velde-priis. 'Ik wou sien late dat je ok in 't Bildts 'n roman skrive kinne. Want ferhalen – ok literêre – hoeve niet in 'n groate taal ferteld te worren om krachtig weze te kinnen.'

Ok op 't poadium deelt hij syn taal en geskiedenis. Tegaar met kammeraat en skilder Hendrik Elings en sanger/fersyskriver Jan de Vries fersorgt hij fertelavens. 'Mînsen komme fan overal en nergens weg. Se sêge dan: "Wat leuk, wat aigen." Dat is presys wat ik hoop: dat se wat fan aigenhyd sien in myn ferhalen.'

Syn ferhalen en kollums, soawel op pepier as mondeling, rake thema's as thúshore, losmake, ferlies en twifel. 'Dat spanningsfeld sit in 'n prot fan myn werk. Ik bin 'n echte Bilkert, maar te rusteloas om inkeld der over te skrive. Dos wil ik 't âl in 't Bildts fertelle. Alles kin in 't Bildts. Ok persoanlike ferhalen. De taal is d'r krachtig genog foor.'

Inspirasy haalt hij onder meer út de ferhalen fan Maarten Biesheuvel en Simon Carmiggelt, maar ok bij syn aigen pake. 'Pake had de gave fan 't fertellen. Smout, met 'n 'clou', en fooral niet te serieus. Selsspot hoort d'r bij.'

Eensemens prate late

'n Projekt dat diepe indruk op Gerard maakte, is *Sprekende Stenen*, 'n inisjatyf fan dichter Sytse Jansma. 'Ik hew met twee mînsen prate mîgen die't hur eensem foele. Dat waar al even slikke.' 't Projekt koppelde skryvers, wêronder Gerard, an mînsen met 'n erfaring fan eensemens.

van het Europeesk Buro foar Lytse Talen (EBLT). Die verbondenheid met andere minderheidstalen is diep. 'In Baskenland – waar ik in 2017 enige maanden als *writer-in-residence* mocht wonen – vond ik mijn taalvuur terug. Daar gebruiken ze het Baskisch werkelijk overal. Dat maakte diepe indruk. Tijdens het Bertsolaritza-kampioenschap luisteren 10.000 mensen naar improviserende dichters. Zó levend kan taal zijn.'

Zijn bewondering voor orale tradities kreeg daar vleugels. 'We zijn dat in Nederland wel wat kwijtgeraakt, dat vertellen bij het kampvuur, zonder schrift. Maar het leeft. En ik wil daaraan bijdragen.'

Rink van der Velde-priis

Ook Gerard zelf brengt taal tot leven. Zijn roman, geschreven in het Bildts, is een ode aan de verhalen uit zijn streek, zonder hoogdravend te willen zijn. Het debuutboek van Gerard, met als titel *Blau fan dagen, griis fan ônrust*, ontving de Rink van der Velde-prijs. 'Ik wilde laten zien dat je ook in het Bildts een roman kunt schrijven. Want verhalen – ook literaire – hoeven niet in een grote taal verteld te worden om krachtig te zijn.'

Ook op het podium deelt hij zijn taal en geschiedenis. Samen met kameraad en schilder Hendrik Elings en singer-songwriter Jan de Vries verzorgt hij vertelavonden. 'Mensen komen van heinde en ver. Ze zeggen dan: "Wat leuk, wat eigen." Dat is precies wat ik hoop: dat ze iets van eigenheid zien in mijn verhalen.'

Zijn verhalen en columns, zowel op papier als mondeling, raken thema's als thuishoren, losmaken, verlies en twijfel. 'Dat spanningsveld zit in veel van mijn werk. Ik ben een echte Bilkert, maar te rusteloos om alleen daarover te schrijven. Toch wil ik het wél in het Bildts vertellen. Alles kan in het Bildts. Ook persoonlijke verhalen. Daar is die taal krachtig genoeg voor.'

Inspiratie haalt hij onder meer uit de verhalen van Maarten Biesheuvel en Simon Carmiggelt, maar ook bij zijn eigen grootvader. 'Pake had de gave van het vertellen. Smeuïg, met een clou, en vooral: niet te serieus. Zelfspot hoort erbij.'

Eenzaamheid laten spreken

Een project dat diepe indruk op Gerard maakte, is *Sprekende Stenen*, een initiatief van dichter Sytse Jansma. 'Ik heb met twee mensen mogen praten die zich eenzaam voelen. Dat was wel even slikken.' Het project koppelde schrijvers, waaronder Gerard, aan mensen met een ervaring

De gesprekken risselteerden in ferhalen die't te belústeren binne fia QR-koades op muurstenen in Luwt.

'Hoe rúkt, klinkt of foelt eensemens? Dat prebere wij infoelber te maken. Niet as abstrakt thema, maar sintuuglik en dichtbij. Je lope 'n roete deur de stâd, skenne 'n steen en hore 'n ferhaal. Soa hoort eensemens ok: tussen de mînsen in, niet ergens wegstopt.'

Gerard siet hoop. 'D'r komme hyltyd meer fertelinisjativen fan ônderop. En ik wil myn steentsy der an bijdrage. Ferhalen hore niet inkeld op pepier, se motte leve op 't poadium.' Dos klinkt d'r frustrasy: 'Dat Omrop Fryslân kortleden alle minderhydstaalrubriken in een keer fan tafel fogen het, is 'n skande. Krekt nou't streektalen de wyn in de rûg hewwe.'

Hij beslút met 'n lach: 'Wat ik hoop dat mînsen metnimme na myn ferhalen? Hur jas, at se die metnommen hadden. En wat aigens. Dat se hur aigenhyd herkinne in myn taal.'

van eenzaamheid. De gesprekken resulteerden in verhalen die te beluisteren zijn via QR-codes op muurstenen in Leeuwarden.

'Hoe ruikt, klinkt of voelt eenzaamheid? Dat proberen we invoelbaar te maken. Niet als abstract thema, maar zintuiglijk en dichtbij. Je wandelt een route door de stad, scant een steen, en je hoort een verhaal. Zo hoort eenzaamheid ook: tussen de mensen in, niet ergens weggestopt.'

Gerard ziet hoop. 'Er komen steeds meer vertelinistatieven van onderop. En ik wil daar mijn steentje aan bijdragen. Verhalen horen niet alleen op papier, ze moeten leven op het podium.' Toch klinkt er ook frustratie: 'Dat Omrop Fryslân onlangs alle minderheidstalenrubrieken in één keer van tafel veegt, is een 'skande'. Juist nu streektalen de wind in de rug hebben.'

Hij besluit met een glimlach: 'Wat ik hoop dat mensen meenemen na mijn verhalen? Hun jas, als ze die bij zich hadden. En iets eigens. Dat ze hun eigenheid herkennen in mijn taal.'